

Оксана ПОТИМКО

ЛЬВІВСЬКИЙ ШПИТАЛЬ СВЯТОГО ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ: МІТИ ТА РЕАЛІЇ

В українській історіографії вкорінилася гіпотеза про будівництво у Львові 1270 року угорською королівною Констанцією найдавнішого шпиталю при храмі святого Івана Хрестителя. Насправді перша писемна згадка про зазначену сакральну споруду датована шойно 1371 роком; при тому жодне джерело не містить відомостей про монастирський шпиталь святого Івана Хрестителя.

Історична довідка про перший у Львові лікувальний заклад — шпиталь святого Івана Хрестителя — виринула на поверхню завдяки кільком публікаціям у медичних виданнях кінця 90-х років ХХ ст. Їхня авторка, Наталія Бенюх, фармацевт за фахом, повідомила, що найдавніший у місті шпиталь заснований дружиною князя Лева Констанцією при домініканському костелі Івана Хрестителя 1270 року. Як зазначила дослідниця, „цей перший медичний осередок княжої доби проіснував до 1480 року, коли його дерев'яні споруди згоріли під час пожежі (пізніше на тому місці зведено величний Домініканський собор і монастир)“ [1, с. 19; 2, с. 16].

Занотований фрагмент міг би претендувати на історичну правду, якби не відверто легендарний його характер. Парадоксальність наведеного раніше переказу доводиться незаперечними аргументами.

По-перше, беззастережно послуговуючись доступним матеріалом і не зауважуючи очевидних суперечностей, Н. Бенюх поєднала в єдиний клубок Домініканський собор та приналежний домініканцям костел Івана Хрестителя — дві цілком різні архітектурні споруди, розміщені на значній відстані одна від одної. Так, Домініканський собор зведений на території так званого „локаційного“ Львова (сучасна пл. Музейна, 1), тоді як костел Івана Хрестителя — під Замковою горою біля дороги, що веде до Високого замку (сучасна пл. Старий Ринок).

По-друге, анонсуючи звістку на межі з відкриттям, авторка не підтвердила її необхідними в таких випадках покликами. Тривалі спроби відшукати легендарне першоджерело залишилися безрезультатними.

По-третє, фахові історики й архітектори (Кароль Відман [11, с. 25—61], Тадеуш Мюнніх [8, с. 1—3], Анна Кос [5, с. 75—78] та ін.), чії розвідки безпосередньо присвячені костелу Івана Хрестителя, не залишили ніяких сумнівів щодо гіпотетичності фундованого Констанцією притулку. Навіть таке „зацікавлене“ джерело XV ст., як „Життя Св. Кінги“, описуючи добродійність Констанції, замовчувало існування заснованого нею шпиталю, що однозначно можна трактувати як відсутність останнього [10, с. 716].

Нарешті, по-четверте, перші письмові свідчення про костел Івана Хрестителя зустрічалися шойно під 1371 р. [6, с. 4—5] і 1375 р. [4, с. 30, № 8]. Виходячи з того, науковці донині дебатують питання про реальність існування костелу в XIII ст. За влучним висловом А. Кос, „початковий період історії храму святого Івана Хрестителя — то царина легенд і переказів“ [5, с. 75].

Можливо, творцем міту про фундований Констанцією шпиталь виступив у XVII ст. канонік катедрального костелу Томаш Піравський*. Переказ цього автора, ймовірно, ґрунтувався на сфальшованій домініканцями у XVI ст. грамоті князя Лева, датованій 1270 р. Однак визнаний у науковому світі архівіст Александр Чоловський ще наприкінці XIX ст. остаточно спростував раннє походження княжого диплома, виразно розкривши мотиви його фальшування [7, с. 30—33]. До речі, текст грамоти 1270 року не згадував про існування шпиталю святого Івана Хрестителя [9, с. 9—10].

Введений Н. Бенюх у науковий обіг фрагмент стосовно спорудження у 1270 р. найдавнішого медичного осередку середньовічного Львова встиг дати перші небажані „паростки“ [3, с. 16]. З огляду на це автор цих рядків запрошує опонентів до фахової дискусії, маючи на меті з’ясування історичної правди та коригування як чужих, так і власних помилок.

Отже, історія шпиталю святого Івана Хрестителя оповита суцільними мітами й легендами. Їх характеризують вільне поводження з історичними фактами, некритичне ставлення до використовуваного матеріалу, оприлюднення заздалегідь неперевірених даних. Усі ці обставини, а також брак джерел княжої доби дають підстави говорити про сумнівність існування фундованого Констанцією лікувального осередку.

* Судячи з переліку використаних Н. Бенюх джерел і літератури, праці Т. Піравського їй незнайомі.

Література

1. Бенюх Н. Історія фармації Галичини (XIII—XX ст.). — Львів, 1999. — 215 с.
2. Бенюх Н. Исторические тенденции становления медико-санитарного обеспечения в Галичине в XIII—XVII вв. // Провизор. — Харьков, 1999. — № 20. — С. 16—18.
3. Ганіткевич Я. Історія української медицини в датах та іменах. — Львів, 2004. — 366 с.
4. Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові: 1233—1799/Заред. О. Купчинського, Е. Ружицького. — К., 1972. — 670 с.
5. Кос А. Храм Івана Хрестителя у Львові // Релігія в Україні: Дослідження. Матеріали. — Львів, 1994. — Т. II. — С. 75—78.
6. Akta Grodzkie i Ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie. — Lwów, 1870. — Т. II. — 311 s.
7. Czółowski A. Lwów za ruskich czasów. — Lwów, 1891. — 42 s.
8. Münnich T. Kościół św. Jana Chrzciciela we Lwowie. — Lwów, 1888. — S. 3.
9. Ulanowski L. Obraz najświętszej Maryi Panny matki Boskiej przez ś. Łukasza Ewangelistę malowany w kościele Bożego Ciała ww. XX. Dominikanów we Lwowie łaskami i cudami słynący. — Lwów, 1853. — 281 s.
10. Vita et miracula Sanctae Kyngae ducissae Cracoviensis // Monumenta Poloniae historica / Wyd. W. Kętrzyński. — Lwów, 1884. — Т. IV. — 993 s.
11. Widmann K. Kościół pod wezwaniem Jana Chrzciciela we Lwowie. — Lwów, 1869. — 63 s.

Oksana POTYMKO

L'VIV SAINT JOHN THE BAPTIST HOSPITAL: MYTHS AND REALITY

The hypothesis suggests that the oldest hospital in L'viv at the Monastery of Saint John the Baptist was erected in 1270 by the Hungarian princess Constance. This fact is steeped in Ukrainian historiography. However, the first written reminiscence of the sacred edifice dates back only to 1371. Moreover, none of the recognized historiographic sources of the time contains any data on the Saint John the Baptist hospital.